

Grunnlovsforankring, kirkelov og kirkeordning for Den norske kirke

Innhold

Innledning	2
A. Premisser for videre arbeid med grunnlovsforankring, lov og kirkeordning for Den norske kirke	2
1. Forholdet mellom området for statlig og intern-kirkelig regulering.....	2
Området for intern-kirkelig regulering	2
Området for statlig regulering.....	3
Den norske kirkes forhold til annet lovverk	4
2. Grunnlovsforankring av Den norske kirke, religionsfrihet, religionspolitikk og verdier	5
Grunnlovsforankring av Den norske kirke	5
Grunnlovsforankring av religionsfrihet og religionspolitikk.....	6
Grunnlovsfesting av statens verdigrunnlag?.....	7
3. Kirkelov: Skisse til innhold	8
a. Gjønnnesutvalgets flertalls skisse:	8
b. Skisse bygd opp som loven om Svenska kyrkan, tilpasset norske forhold:	9
c. Skisse etter Aarflot og Bergems utkast til kirkelov:	9
4. Forholdet mellom kirkelov og kirkeordning.....	9
5. Hovedprinsipper og føringer for utarbeidelse av kirkeordning for Den norske kirke	10
B. Overordnede prioriteringer og føringer for arbeidet med reform av Den norske kirkes ordning	13
1. Arbeid med ny Kirkeordning og nytt kirkelig regelverk for Den norske kirke....	13
Utkast til grunnstruktur i framtidig regelverk for Den norske kirke.....	14
Grunnstruktur og temaområder i en Kirkeordning for Den norske kirke	15
Videre prosess: Utredning av kirkelov/kirkeordning for Den norske kirke	16
2. Arbeid med kirkeordningsmessige delområder	17
Kirkelig organisering	18
Valgordninger og demokrati	18
Ordning for utnevning/tilsetting av biskop og prost.....	19
Organisering av arbeidsgiveransvar.....	19
Finansieringsordning.....	20
Struktur og ansvarsforhold i kirkelig planverk	20
Videre prosess: Utredning og behandling av forslag som gjelder avgrensede deler av kirkeordningen	21
Vedlegg.....	22

Innledning

Med dette dokumentet vil Kirkemøtet angi retning for kirkens videre arbeid med grunnlovs-, kirkelovs- og kirkeordningsspørsmål. Dokumentet tar utgangspunkt i Kirkemøtets høringsuttalelse om NOU 2006:2 *Staten og Den norske kirke*, og utdyper Kirkemøtets posisjoner når det gjelder Grunnlovsforankring, kirkelov og kirkeordning for Den norske kirke (høringsuttalelsen, pkt. 2.2.).

Dokumentets første del skal gi et premissgrunnlag for det videre arbeidet med disse spørsmålene. Premissgrunnlaget bygger videre på Kirkemøtets høringsuttalelse, og når det gjelder kirkeforståelse på dokumentet *Den norske kirkes identitet og oppdrag (2004)* (Del A).

I dokumentets andre del legges noen overordnede føringer og prioriteringer for det videre arbeidet med kirkeordningsspørsmål i Den norske kirke, både med tanke på en eventuell ny fullstendig Kirkeordning og på kirkeordningsmessige delområder (Del B). I denne delen identifiseres en rekke områder i kirkens ordning hvor det er ønskelig/påkrevet med endringer, og hvor det er viktig at arbeidet med å finne gode og hensiktsmessige løsninger for kirken ikke stopper opp. Det er også behov for videre avklaring på disse områdene før et eventuelt samlet kirkeordningsarbeid kan igangsettes. Det dreier seg om

- kirkelig organisering
- valgordninger og demokrati
- ordning for utnevning/tilsetting av biskop og prost
- organisering av arbeidsgiveransvar
- finansierungsordning
- struktur og ansvarsforhold i kirkelig planverk

Kirkemøtet avgav i 2006 høringsuttalelse om NOU 2006:2 *Staten og Den norske kirke*. Siden er materialet fra stat-kirke-høringen sammenfattet. Parallelt med det offentlige stat-kirke-utvalgets arbeid, pågikk reformarbeid i kirkeordningsspørsmål i Kirkerådets regi som *Prosjekt kirkelig reformarbeid 2003-2006*. Kirkerådet vedtok (sak KR 31/06) at arbeidet med stat – kirke-spørsmålet og reformer på kirkeordningsfeltet skulle sees i sammenheng. Sluttrapport for Prosjekt kirkelig reformarbeid 2003-2006 ble avgitt i juni 2007. Arbeidet med stat-kirke-spørsmål og reformer på kirkeordningsfeltet styres i 2007-2008 av *Samlet plan for reformarbeidet i regi av Kirkerådet* (sak KR 50/06).

A. Premisser for videre arbeid med grunnlovsforankring, lov og kirkeordning for Den norske kirke

1. Forholdet mellom området for statlig og intern-kirkelig regulering

Området for intern-kirkelig regulering

Den norske kirke er et trossamfunn og skal som sådan:

1. Bestemme over sin lære og liturgi,
2. utnevne/velge sine egne ledere,
3. selv fastsette sine valgordninger og sin organisasjonsstruktur,
4. selv ha myndighet til å fastsette hvem som skal ha myndighet til å bestemme læremessige spørsmål, tilsetninger og arbeidsgiveransvar.

Lære- og liturgimyndigheten må ligge hos kirkelige organer. Selv om liturgimyndigheten og det meste av læremyndigheten i dag er delegert til kirkelige organer, ligger den formelt i siste instans hos kongens kirkestyre og kan tilbakekalles.

Retten til å utnevne biskoper og proster må overføres til organer utgått av kirkelig valg (KM 2000). Tilsetning av proster bør overføres til Bispedømmerådet (regionalt organ), biskoper tilsettes etter et avgjørende kirkelig valg (evt: eller tilsettes av sentralt tilsettingsorgan for biskoper).

Retten til å ansette/velge egne ledere omfatter også retten til å velge sine valgte ledere i lokale, regionale og sentrale kirkelige organer. Kirkemøtet mener at det demokratiske valgsystemet i kirken må fastsettes av kirkelige organer, og ikke være gjenstand for statlig regulering. Tilsvarende gjelder for den kirkelige organisasjonsstruktur.

KM 2006: "Tros- og livssynssamfunnene må også innrømmes frihet til å organisere seg og drive sin virksomhet i samsvar med sin egenart, så lenge det ikke krenker andres grunnleggende menneskerettigheter. Tros- og livssynsfriheten som kollektiv rettighet innebærer også frihet for trossamfunnet til å definere sin egen lære og utnevne sine egne ledere. Rent prinsipielt er et statlig kirkestyre derfor problematisk, selv om den utstrakte delegasjonen av læremessig og liturgisk myndighet i praksis gjør dette mindre problematisk. (...)

Kirkemøtet mener at Den norske kirke ut fra prinsippet om tros- og livssynsfrihet må stå fritt til å bestemme eget læregrunnlag, organisasjonsstruktur, hvem som skal ha myndighet til å bestemme læremessige spørsmål, tilsetninger og arbeidsgiveransvar."

Sluttklæringen av januar 1989 fra OSCE's Wien-møte danner grunnlag for medlemsstatenes politiske implementering av Den Europeiske Menneskerettighetskonvensjonen. Det heter i artikkel 16:

In order to ensure the freedom of the individual to profess and practise religion or belief, the participating States will, inter alia, (...):

- (4.) - respect the right of these religious communities to
- establish and maintain freely accessible places of worship or assembly,
  - organize themselves according to their own hierarchical and institutional structure,
  - select, appoint and replace their personnel in accordance with their respective requirements and standards as well as with any freely accepted arrangement between them and their State,
  - solicit and receive voluntary financial and other contributions;

Området for statlig regulering

Tros- og livssynssamfunnenes virksomhet berører statlige interesser på flere områder. Legitim statlig regulering i forhold til Den norske kirke og tros- og livssynssamfunnene omfatter i hovedsak følgende:

1. Offentlig-rettslige rammer for tros- og livssynssamfunn.

Forholdet mellom en kirkelov for Den norske kirke og den generelle lovgivning for tros- og livssynssamfunn må avklares. En kort rammelov for Den norske kirke må ikke komme i konflikt med den generelle lovgivning for tros- og livssynssamfunn, men regulere de særskilte forhold vedrørende Den norske kirke. Også regler i trossamfunnsloven vil berøre Den norske kirke.

2. Offentlige økonomiske ordninger for tros- og livssynssamfunn og Den norske kirke.

2b. Hvis Opplysningsvesenets fond (OVF) overføres til Den norske kirke, slik KM 2006 går inn for, vil det bli behov for endringer i Lov om Opplysningsvesenets fond. Reglene om forvaltning av fondet vil da måtte endres, og det er et spørsmål om det vil være nødvendig med en egen lov om OVF, eller om det er tilstrekkelig med den alminnelige fondslovgivning, og et sett kirkelige regler angående forvaltningen av fondet. Hvorvidt det i dette tilfelle vil være nødvendig å endre eller oppheve grunnlovens § 106, må utredes.

3. Offentlig ansvar for kulturhistorisk verdifulle og verneverdige kirkebygg.

4. Gravferdsforvaltning: Forholdet mellom offentlig ansvar og Den norske kirkes og tros- og livssynssamfunnenes rolle. Dette reguleres i dag i Gravferdsloven med underliggende forskrifter og regelverk.

5. Ekteskapsinngåelse: Forholdet mellom offentlig ansvar og Den norske kirkes og tros- og livssynssamfunnenes rolle. Dette er i dag regulert i ekteskapsloven og underliggende forskrifter og regelverk.

Den norske kirkes forhold til annet lovverk

1. Den norske kirke er i dag underlagt offentlighetsloven og forvaltningsloven. Også en mer selvstyrt kirke må tilstrebe åpenhet, offentlighet, innsynsmulighet, forutsigbarhet og ryddighet i saker av forvaltningsmessig karakter. Det enkleste vil være å fortsatt gjøre offentlighetsloven og forvaltningsloven gjeldende for Den norske kirke. Alternativet vil være å gi tilsvarende regler for Den norske kirke så langt som mulig.

2. Den norske kirkes særskilte ansvar for samisk kirkeliv sees i lys av Grunnlovens § 110 a. Den norske kirke skal fortsatt være forpliktet på Samelovens språkregler og ha del i de statlige finansieringsordninger som følger av denne forpliktelsen.

Dette bør legges til rammeloven og ikke bare til Kirkeordningen. Det er Staten som bør slå dette fast, slik at finansiering følger. Den norske kirkes ansvar sees dermed som en utvidelse av Statens ansvar iflg. Grunnlovens § 110 a.

3. Arbeidsmiljølovens regler vil gjelde i Den norske kirke, inklusive unntaksbestemmelsen for tros- og livssynssamfunn, § 13-3 (3). Det samme gjelder ferieloven.

3b. Tjenestemannsloven gjelder i dag for embetsmannsgruppene biskoper og proster og for det meste av presteskaper som statstjenestemenn. Den omfatter også tjenestemenn ansatt i bispedømmene og sekretariatet for de sentralkirkelige råd. Hvis disse gruppernes status som embetsmenn og statstjenestemenn avvikes og arbeidsvilkårene reguleres av arbeidsmiljøloven og avtaleverk, vil det oppstå behov for overgangsregler/avtaler og sannsynligvis også særavtaler.

4. Den norske kirke omfattes, og vil også som mer selvstyrt kirke omfattes, av likestillingslovens unntaksbestemmelse når det gjelder indre forhold i trossamfunn, men søker i praksis å gjennomføre intensjonene i likestillingsloven.

Komitemerknad sak KM 14/96: Det er såleis kyrkja sitt mål å gjennomføra intensjonane i likestillingslova fullt ut. Kyrkja må heile tida ansvarleggjere seg i forhold til slike mål, at det blir ført statistikk og analysar som set fokus på dette. Det er viktig at Kyrkjerådet arbeider med dei spørsmåla likestillingslova reiser for kyrkja.

5. Den norske kirkes status i forhold til arkivloven må avklares.

2. Grunnlovsforankring av Den norske kirke, religionsfrihet, religionspolitikk og verdier

På bakgrunn av pkt.1 gjennomgås synspunktene på spørsmål knyttet til grunnlovsforankring, religionsfrihet, religionspolitikk og verdier i Kirkemøtets høringsuttalelse om NOU 2006:2 *Staten og Den norske kirke*.

Grunnlovsforankring av Den norske kirke

1. Statsrådenes bekjennelsesplikt oppheves. Dette får følger for grunnlovens (grl.) § 12, 2.ledd og 27, 2.ledd som begge foreslås opphevet.

KM 2006: "Ut fra prinsippet om tros- og livssynsfrihet skal ingen kunne pålegges å være medlem i et bestemt tros- eller livssynssamfunn. Kirkemøtet mener at ... bekjennelsesplikten for minst halvparten av statsrådene (grl § 12) ... i denne sammenheng er problematisk og bør oppheves. Statsrådenes kirkemedlemskap har vært forutsetningen for det statlige kirkestyrets legitimitet (Kongens anordnings- og utnevningmyndighet). Oppheves bekjennelsesplikten for statsrådene ... , bortfaller den kirkelige legitimering av det direkte statlige kirkestyret."

2. Bestemmelsen om at "Den evangelisk-lutherske Religion forbliver Statens offentlige Religion" i grl. § 2 oppheves.

Se nedenfor om "Grunnlovsforankring av religionsfrihet og religionspolitikk", punkt 1. om § 2, 1.ledd om religionsfrihet.

3. "Oppdragerplikten" i grl. § 2, 2.ledd fjernes.

Dette har vært påpekt av FN's menneskerettighetskomité ved to anledninger, senest i mars 2006. Det er nødvendig at Norge opphever denne regelen for å etterleve de menneskerettighetskonvensjonene landet er forpliktet på. Fra Den norske kirkes side er det ikke ønskelig lenger å ha en slik regel i landets grunnlov. Det innebærer en form for privilegiering av Den norske kirke og diskriminering av ikke-medlemmer av Den norske kirke som ikke kan videreføres. Medlemmenes forpliktelser i forbindelse med dåp og oppdragelse bør reguleres i annet regelverk enn grunnloven.

4. Kirken gis selvstendig myndighet til å definere sin egen lære og utnevne og velge sine egne ledere. Av dette følger at bestemmelsen om den kongelige anordningsmyndighet i grl. § 16 oppheves. Det får også følger for grl. § 21 og 22 som endres ved at ordet "geistlige" fjernes i begge paragrafer.

Dette er i samsvar med tidligere vedtak i Kirkemøtet (sak KM 16/2000 pkt. 1).

5. Det kan vurderes å endre grl. § 4 til en paragraf om kongens ansvar å håndheve og beskytte trosfrihet og beskytte trosutøvelse. Dette kan eventuelt kombineres med en fortsatt plikt for Kongen til å bekjenne seg til den evangelisk-lutherske religion.

Den prinsipielle betraktning rundt statsråders kirkemedlemskap, kan gjøres gjeldende også overfor kongens kirkemedlemskap. Kirkemøtet 2006 gikk derfor inn for at også grl. § 4 oppheves. På den annen side taler det nære forhold mellom konge og kirke for en fortsatt nær forbindelse. Dersom det anses ønskelig å videreføre kongens kirkemedlemskap, slik biskopen i Stavanger tar til orde for i sin høringsuttalelse, må det vurderes om og på hvilken måte dette best kan lovreguleres. Her må finnes en løsning som både konge, kirke og stat er tjent med, og som ikke kommer i strid med Norges menneskerettslige forpliktelser.

Forslaget om endring av grl. § 4 her, er et forsøk på å ivareta en mulig fortsatt bekjennelsesplikt for kongen med et tilbørlig hensyn til de i vårt folk som ikke er medlem i Den norske kirke, hvis en finner å ville videreføre kongens bekjennelsesplikt.

Paragrafen vil da først og fremst inngå i grunnlovsfestingen av en aktivt støttende tros- og livssynspolitik, og bidra til å sikre religionens og livssynenes rolle i det offentlige rom.

KM 2006: "Kongens bekjennelsesplikt illustrerer det nære forholdet som det historisk har vært mellom Den norske kirke og monarkiet. I en fremtidig kirkeordning er det rimelig å la trostillørighet være et anliggende som også Kongen selv har mulighet for å ta stilling til. Kirkemøtet understreker at det ved en endring av kirkeordning er viktig å videreutvikle den gode relasjonen mellom Kongen og Den norske kirke."

6. Det tas inn en grunnlovsbestemmelse som hjemler at det gis en særlig lov for Den norske kirke.

KM 2006: "Kirkemøtet mener, i likhet med Stat – kirke-utvalgets flertall, at kirkeloven bør forankres i en grunnlovsbestemmelse. En slik bestemmelse kan gi medlemmene trygghet for at folkekirken videreføres. Den kan naturlig plasseres i § 16. Stat – kirke-utvalget har foreslått følgende ordlyd:

Nærmere Bestemmelser om Den norske kirkes Ordning fastsettes ved Lov.

Kirkemøtet gjør oppmerksom på at bruken av uttrykket "Den norske kirkes Ordning" kan forveksles med Kirkeordningen som Den norske kirke selv skal fastsette. Uttrykket bør vurderes nærmere."

En alternativ måte å henvise særskilt til Den norske kirke i grunnloven er formuleringen Kirkerådets Kirke/Stat-utvalg foreslo:

Det paahviler Statens Myndigheder at legge Forholdene til rette for at Den norske Kirke og andre Tros- og Livssynssamfund gives adgang til at udøve sin Virksomhed i henhold til sin Egenart. (Samme kirke – ny ordning, s.72)

7. Kirkemøtet har ikke uttalt seg særskilt om grl. § 106 skal endres eller ikke.

Kirkemøtets posisjon er at Opplysningsvesenets fond er et kirkelig fond som bør overføres til Den norske kirke, men en har ikke med det tatt stilling til spørsmålet om fortsatt grunnlovsfesting av fondet. Skal fondet overføres til Den norske kirke, må regler om dette inn i rammeloven for Den norske kirke. Det må vurderes om det også kan medføre behov for grunnlovsendring, i tillegg til behovet for lovendringer som er nevnt ovenfor.

Grunnlovsforankring av religionsfrihet og religionspolitikk

1. Bestemmelsen i grl. § 2, 1.ledd om religionsfrihet videreføres.

Et viktig utgangspunkt for stat-kirke-debatten og -utredningen er om tros- og livssynsfriheten er godt nok ivaretatt så lenge dagens statskirkeordning står ved lag.

KM 2006: ”Tros- og livssynsfrihet er en grunnleggende menneskerettighet, uttrykt i internasjonale menneskerettighetserklæringer og nedfelt i Grunnloven og trossamfunnsloven. Det har vært reist spørsmål om tros- og livssynsfriheten er godt nok ivaretatt så lenge dagens statskirkeordning står ved lag. Særlig problematisk i denne henseende er statsrådenes bekjennelsesplikt (grl § 12) og oppdragerplikten for kirkens medlemmer (grl § 2, 2.ledd). Tros- og livssynsfriheten må sikres som individuell og kollektiv rettighet. Dette er det full oppslutning om blant kirkelige høringsinstanser.

Den norske kirke har selv utredet og arbeidet med tros- og livssynsfriheten både prinsipielt og i det norske samfunnet i dag. Kirke – stat-utvalget (Bakkevig-utvalget 2002) understreker at det må være en reell rett til å velge religion eller livssyn for alle innbyggere i landet. Tros- og livssynsfriheten må sikres både negativt – at ingen blir hindret i å velge religion eller livssyn eller tvinges til bestemte valg, og positivt – at en får positiv støtte til utøvelse av tro og livssyn. Tros- og livssynssamfunnene må også innrømmes frihet til å organisere seg og drive sin virksomhet i samsvar med sin egenart, så lenge det ikke krenker andres grunnleggende menneskerettigheter. Tros- og livssynsfriheten som kollektiv rettighet innebærer også frihet for trossamfunnet til å definere sin egen lære og utnevne sine egne ledere. Rent prinsipielt er et statlig kirkestyre derfor problematisk, selv om den utstrakte delegasjonen av læremessig og liturgisk myndighet i praksis gjør dette mindre problematisk.”

2. Prinsippet om statens aktivt støttende tros- og livssynspolitikkk grunnlovsfestes.

KM 2006: ”Staten ivaretar tros- og livssynsfriheten og utstrakt likebehandling av tros- og livssynssamfunn ved å føre en aktiv støttende tros- og livssynspolitikkk. Et prinsipp om dette kan nedfelles i Grunnloven.”

”Statens aktiv støttende tros- og livssynspolitikkk er av stor betydning både for folk og kirke. Hensynet til tros- og livssynsfrihet i vid forstand, ivaretas best dersom staten ikke bare bidrar til å legge til rette for den enkelte borgers mulighet til å utøve sin tro eller sitt livssyn, men i tillegg understøtter tros- og livssynsutøvelse som et fellesgode for både lokal- og storsamfunn. Ikke minst styrker en slik politikkk betydningen av fellesskap, solidaritet og omsorg i en tid hvor individualismen står sterkt. Offentlige myndigheter bør ved sin tros- og livssynspolitikkk også sikre åpne arenaer hvor forskjellige tros- og livssyn får møte hverandre og utvikle gjensidig forståelse.

Det er naturlig at offentlige myndigheter, spesielt staten, med en aktivt støttende tros- og livssynspolitikkk tar ansvar for finansiering av tros- og livssynssamfunns virksomhet. Slike fellesskap, med et bredt spekter av engasjement og deltakelse, representerer verdifulle bærebjelker i samfunnet. En slik politikkk vil legge til rette for at tro og livssyn fortsatt skal fremtre i det offentlige rom. Det er behov for å utrede en samlet statlig tros- og livssynspolitikkk.”

Jfr. høringsuttalelsens pkt. 1.1.3 ”Tros- og livssynsfrihet og likebehandling av tros- og livssynssamfunn” og høringsuttalelsene fra Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn og Nye Norges kristne råd.

Grunnlovsfesting av statens verdigrunnlag?

1. Grunnlovsbestemmelsen om Statens offentlige religion erstattes av en ”verdiparagraf” som inneholder henvisning til ”den kristne og humanistiske arv”.

KM 2006: ”Kirkemøtet mener, i tråd med Stat – kirke-utvalgets flertall, at det er viktig å bevare og videreutvikle bevisstheten om felles kulturell og verdimesig arv og styrke religionens rolle som verdi- og kulturbærende faktor i samfunnet. Den norske kirke bidrar aktivt i samfunnets verdidebatt. Kirkens kulturmelding; *Kunsten å være kirke* legger grunnlag for en kirkelig kultursatsing som vil bidra til å videreføre og fornye tradisjoner som er identitetsskapende for store grupper både lokalt og nasjonalt. Kirkemøtet mener at en offentlig tilknytning for Den norske kirke vil ha positiv betydning for dette arbeidet så lenge en slik særstilling ikke skader tros- og livssynsfriheten. Kirkemøtet foreslår også at det tas inn en verdiparagraf i Grunnloven.”

3. Kirkelov: Skisse til innhold

Kirkemøtet 2006 går inn for at kirkeloven skal være en kortfattet rammelov. Denne loven skal henviser til Den norske kirkes selvforståelse når det gjelder dens egenart og øvrige grunnleggende forhold. Det sentrale er at loven kun skal trekke opp de ytre rammene for Den norske kirke. Dersom kirkeloven blir for omfattende vil dette bli oppfattet som et menneskerettslig problem ved at et konfesjonsløst storting skal ha styring med Den norske kirke når denne har fått status som selvstendig trossamfunn. Dette vil bryte både med prinsippet om trossamfunnets autonomi og med prinsippet om likebehandling mellom trossamfunn.¹

KM 2006: "Loven må bekrefte at Den norske kirke fortsatt er et evangelisk-luthersk trossamfunn og en videreføring av dagens kirke som en landsdekkende og demokratisk folkekirke. Loven må inneholde bestemmelser som etablerer Den norske kirke som rettssubjekt med rettigheter og plikter, samtidig som den viderefører soknet som rettssubjekt og regulerer forholdet mellom de kirkelige rettssubjekter.

Loven må også inneholde formuleringer som viser at den myndighet som i dag ligger i Kongens kirkestyre overføres til kirkelige organer. Kirkemøtet viser for øvrig til Stat – kirke-utvalgets betraktninger om innholdet i en slik rammelov."

For å konkretisere hva en slik rammelov bør inneholde gjengis her

- a. skissen til Gjønnnesutvalgets flertall
- b. en skisse bygd opp som den svenske kirkeloven, tilpasset norske forhold
- c. en skisse etter et utkast til kirkelov utarbeidet av Andreas Aarflot og John Egil Bergem.

I tillegg til de områder som er listet opp nedenfor, bør urfolksdimensjonen ivaretas i rammeloven, og ikke bare i kirkeordningen.

a. Gjønnnesutvalgets flertalls skisse:

"Følgende formuleringer er ikke et ferdig forslag til kirkelov, men fremsettes her for å gi et inntrykk av hva kirkeloven i hovedsak kan inneholde:

- Lovens formål er å legge forholdene til rette for at Den norske kirke forblir et landsdekkende evangelisk-luthersk trossamfunn, som i samsvar med sin lære og selvforståelse er en bekjennende, misjonerende, tjenende og åpen kirke.
- Den norske kirke har selv rettigheter og plikter, er part i avtaler med private og offentlige myndigheter og har partsstilling overfor domstol og andre myndigheter.
- Kirkemøtet treffer avgjørelser og opptre på vegne av Den norske kirke når det ikke er fastsatt i kirkelov, kirkeordning eller i medhold av disse at myndigheten er lagt til annet kirkelig organ.
- Soknet er den grunnleggende enhet i Den norske kirke og kan ikke løses fra denne. Soknet har selv rettigheter og plikter, er part i avtaler med private og offentlige myndigheter og har partsstilling overfor domstol og andre myndigheter.
- Menighetsrådet treffer avgjørelser og opptre på vegne av soknet når det ikke er fastsatt i kirkelov, kirkeordning eller i medhold av disse at myndigheten er lagt til annet kirkelig organ.
- Nærmere bestemmelser om kirkens læregrunnlag, kirkelig inndeling, medlemskap, valg og om lokale, regionale og sentrale organer fastsettes i en kirkeordning. Forslag til endringer i kirkeordningen må fremsettes i Kirkemøtet og kan deretter først vedtas i et nytt valgt Kirkemøte og da med 2/3 flertall.
- Forvaltningsloven og offentlighetsloven gjelder for virksomheten som drives av lovbestemte kirkelige organer.

---

¹ Jfr. Ingvill Thorson Plesner: "Bør statskirken avvikles?" i: Høstmølingen, Njål, Tore Lindholm og Ingvill T. Plesner (red.): *Stat, kirke og menneskerettigheter*, Oslo 2006

Dersom kommunen fortsatt skal ha et ansvar for finansiering av den lokale kirke, bør dette lovreguleres, jf. gjeldende kirkelovs § 15.” (NOU 2006:2 Staten og Den norske kirke, s.163)

b. Skisse bygd opp som loven om Svenska kyrkan, tilpasset norske forhold²:

1. Den norske kirke som trossamfunn
  - 1.1. evangelisk-luthersk
  - 1.2. landsdekkende og demokratisk
  - 1.3. åpen, inkluderende folkekirke
  - 1.4. selvstendig rettssubjekt
2. Organisatorisk oppbygning
  - 2.1. soknet som lokal enhet; geografisk og ikke-geografisk; dets grunnleggende oppgaver
  - 2.2. bispedømme som regional enhet; dets grunnleggende oppgaver; biskop
  - 2.3. kirkemøte som det høyeste beslutende organ
  - 2.4. få frem at myndighet nå ligger hos kirken selv og ikke i Kongens kirkestyre
3. Økonomi
4. Kirkelig eiendom
  - 4.1. forholdet til OVF
5. Offentlighet og innsyn
6. Kirkens arkiv
7. Opplysningsplikt overfor offentlige myndigheter
8. Forholdet til andre lover, så som forvaltningsloven m.v.

c. Skisse etter Aarflot og Bergems utkast til kirkelov³:

- §1 Den norske kirke som trossamfunn
- §2 Lovens formål
- §3 Den norske kirkes rettslige stilling
- §4 Kirkelig inndeling
- §5 Kirkemøtet
- §6 Kirkelig eiendom
- §7 Tilhørighet og medlemskap
- §8 Kirkelige embets- og tjenestemenn
- §9 Diverse overgangsbestemmelser
- §10 Ikraftsetting

4. Forholdet mellom kirkelov og kirkeordning

1. En egen lov for Den norske kirke må være en kortfattet rammelov, som først og fremst regulerer denne kirkens forhold til staten, etablerer kirken som et selvstendig rettssubjekt og avklarar forholdet mellom sentralt og lokale rettssubjekter i kirken. Loven må også inneholde nødvendige overgangsbestemmelser.
2. Rammeloven kan ikke definere kirkens læregrunnlag, men kan inneholde bestemmelser som viser til det læregrunnlaget og den selvforståelse kirken selv har definert i sin Kirkeordning.
3. ”Med Kirkeordning menes et særskilt grunnleggende regelverk for Den norske kirke, en ny ”grunnlov” for kirken. Kirkeordningen skal konstituere Den norske kirke som trossamfunn, gi uttrykk for dens selvforståelse og regulere kirkens indre forhold.” (KM 2006)

---

² Jfr. vedlegg 2: Lag om Svenska kyrkan. Også grunnlovsbestemmelsene vedrørende Svenska kyrkan er lagt ved, vedlegg 3.

³ Jfr. vedlegg 6.

4. Alle bestemmelser som angår trossamfunnets egne anliggender må ligge i Kirkeordningen, som gis av kirkens egen øverste regelstiftende myndighet. Denne myndighet legges til Kirkemøtet.

5. Forslag til Kirkelov og til Kirkeordning bør utarbeides parallelt, slik at en kan ta hensyn til de rettslige rammer som bestemmes for statens forhold til Den norske kirke i utarbeidelsen av Kirkeordningen. Disse rammene kan påvirke hva som vil være hensiktsmessig indre organisering av Den norske kirke. På den annen side kan en i utarbeidelsen av Kirkeloven ta inn bestemmelser som viser til Den norske kirkes egen selvforståelse, slik denne blir uttrykt i Kirkeordningen.

KM 2006 uttalte om dette:

”Kirkeloven og Kirkeordningen må ses i sammenheng. De vil ha forskjellig status og innhold, men de må være samstemte i den forstand at de ikke står i motstrid til hverandre på noe punkt. Det er videre viktig at det etableres prosedyrer som sikrer at det heller ikke oppstår motstrid ved senere endringer av Kirkeloven og Kirkeordningen. Kirkemøtet mener derfor at Kirkeloven og Kirkeordningen bør utarbeides parallelt med god kontakt mellom politiske myndigheter og kirkens egne organer. Kirkemøtet må vedta Kirkeordningen før Stortinget vedtar Kirkeloven. Kirkelige organer på alle nivåer vil, ut fra kirkens demokratiske struktur, på forskjellige måter delta i dette arbeidet. Det vil samtidig bli behov for å utarbeide overgangsordninger.”

5. Hovedprinsipper og føringer for utarbeidelse av kirkeordning for Den norske kirke

Hovedprinsippene og føringene er basert på Kirkemøtets høringsuttalelse (KM 2006) og kirkeforståelsen i *Den norske kirkes identitet og oppdrag* (KM 2004). Enkelte elementer er inspirert av Svenska kyrkans kirkeordning.

1. Den norske kirkes læregrunnlag videreføres. Grunnlaget er Den hellige Skrift, sammenfattet i den apostoliske, nikenske og athanasianske trosbekjennelse, samt i den uforandrede augsburgske konfesjon av 1530 og Luthers lille katekisme.

Jfr. Christian V's Norske Lov 2-1

Svenska kyrkans bestemmelser om dette har følgende ordlyd:

Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära, som gestaltas i gudstjänst och liv, är grundad i Guds heliga ord, såsom det är givet i Gamla och Nya testamentets profetiska och apostoliska skrifter, är sammanfattad i den apostoliska, den nicenska och den athanasianska trosbekännelsen samt i den oförändrade augsburgska bekännelsen av år 1530, är bejakad och erkänd i Uppsala mötes beslut år 1593, är förklarad och kommenterad i Konkordieboken samt i andra av Svenska kyrkan bejakade dokument. (Kyrkoordning 1-1)

2. Den norske kirke skal være en bekjennende, misjonerende, tjenende og åpen folkekirke.

Jfr. *Identitet og oppdrag* 3-6

3. Kirkens oppgave er forkynnelse av evangeliet og forvaltning av sakramentene i gudstjenestefeiring og kirkelige handlinger (dåp, konfirmasjon, ekteskapsinngåelse og begravelse), trosopplæring, sjelesorg, diakoni og misjon. Dette er primært oppgaver som må løses lokalt. Den øvrige kirkelige struktur skal støtte opp om

lokalmenighetens løsning av disse oppgavene, ivareta tilsyn og samordning, og ivareta Den norske kirkes kontakter med andre kirker og tros- og livssynssamfunn.

Denne måten å beskrive kirkens grunnleggende oppgaver på er inspirert av Svenska kyrkans kirkeordning og reglene om menighetens, bispedømmets og det nasjonale nivåets grunnleggende funksjoner. Disse gjenfinnes også i loven om svenska kyrkan. Da svenska kyrkan utformet dette, overførte man tidligere formuleringer om lokalmenigheten, men inkorporerte ikke prestedtjenestens grunnleggende funksjoner – forkynnelse, sakramentsforvaltning og sjelesorg – som er forsøkt ivaretatt i formuleringen ovenfor.

I den basisvirksomhet som skal finne sted over alt og inngå i den kirkelige grunnfinansiering, organiseres tjenesten med forkynnelse og sakramentsforvaltning primært innen rammen av gudstjenestelivet, og som diakonal sjelesørgerisk tjeneste overfor enkeltmennesker. Kirkemusikk er primært innbefattet i gudstjenestefeiring og kirkelige handlinger, men har også sin plass innenfor trosopplæring og diakoni. Kirkelig-kulturelt arbeid ses her først og fremst under synsvinkelen gudstjeneste.

KM 2006: ”Den lokale virksomheten er livsnerven i kirken. Kirkeordningen må sikre at all kirkelig prioritering fortsatt tar utgangspunkt i den lokale menighets behov. ... Kirkemøtet vil sterkt understreke at det må legges til rette for at lokalmenighetene får gode utviklingsmuligheter. Slik sikres den best som folkekirke. ... En kirkeordning må understreke og styrke soknenes betydning og innflytelse i hele kirkens organisasjon. Andre organer som etableres, må ivareta den helhetlige sammenhengen, det kirkesamfunnet som lokalkirken hører hjemme i.”

4. Dåpen skal være eneste medlemskriterium. Alle medlemsrettigheter og plikter har dette som utgangspunkt.

Jfr. *Identitet og oppdrag* 9-13.

Dåpen er eneste medlemskriterium hvis man er døpt i Den norske kirke, men døpte som melder seg ut er ikke lenger medlem av Den norske kirke. De som er døpt med kristen dåp i andre kirker, tas opp i Den norske kirke ved innmelding. Alle andre opptas i Den norske kirke ved dåp. Medlemsrettigheter og plikter omfatter alle døpte medlemmer av Den norske kirke. Barn av medlemmer av Den norske kirke som ikke er døpt regnes som tilhørende til Den norske kirke fram til fylte 18 år, hvis ikke foreldrene erklærer noe annet. Tilhørende strykes av medlemsregisteret ved fylte 18 år, men regnes ikke som medlemmer av kirken før fylte 18 år. Kirkens døpte medlemmer tilhører den geografiske soknemenighet ut fra bosted, hvis det ikke er gjort unntak fra denne hovedregelen.

5. Kirken skal ha en særskilt tjeneste (”embete”) med ord og sakrament, og andre tjenester som bidrar til å utføre kirkens oppgave.

Jfr. *Identitet og oppdrag* 14.

6. Kirken skal ha en demokratisk oppbygd beslutningsstruktur.

KM 2006: ” Den norske kirke har bygd opp en synodal struktur med en demokratisk organisasjon basert på soknet. Rådsstrukturen er basert på demokratiske valg av og blant kirkens medlemmer. Kirkeordningen skal legge til rette for og motivere medlemmene til å bruke sin innflytelse ved å delta i nominasjonsprosesser og valg, og la seg velge til kirkens organer.”

Jfr. *Identitet og oppdrag* 18.

7. Kirkeordningen skal avklare ansvar og oppgaver for de ulike organer, nivåer og tjenester og legge til rette for samvirke mellom tjenestelinjen i den ordinerte tjeneste og rådene, og mellom lokale, regionale og sentrale organer.

KM 2006: "Dagens kirkeordning balanserer selvstendighet og samspill mellom sokn, biskop og rådsstruktur (kongregasjonalistisk, episkopal og synodal dimensjon). Kirkemøtet understreker at denne balansen må ivaretas i en kirkeordning hvor embetslinjen ikke er knyttet opp mot det statlige kirkestyret.

... Den norske kirke er, som en følge av statskirkeordningen, organisert i to virksomhetsområder, prestedtjenesten og rådernes virksomhet. Arbeidet med videreutviklingen av Den norske kirke har vist behov for å samle de to virksomhetsområdene i en felles struktur for å bedre betingelsene for samvirke mellom embete og råd, og for å bidra til større deltakelse og engasjement, ikke minst i den lokale kirke. Kirkemøtet vedtok i 2005 at det skal være et felles arbeidsgiveransvar i en fremtidig kirkeordning (sak KM 08/05). En endret relasjon mellom stat og kirke vil gjøre det lettere å samordne eller samle virksomhetene ved å overføre ansvaret for prestedtjenesten fra det statlige kirkestyret til kirkelige organer."

Jfr. *Identitet og oppdrag* 18.

8. Kirkeordningen må sikre at all kirkelig prioritering tar utgangspunkt i den lokale menighetens behov. Den lokale virksomheten er livsnerven i kirken.

9. Kirkeordningen må understreke og styrke soknenes betydning og innflytelse i hele kirkens organisasjon. Soknet er grunnenheten i kirken. Soknet skal fortsatt være selvstendig rettssubjekt og eier av kirkebygg. Denne organisasjonsstrukturen skal sikre kirkelig nærvær og kirkebygg i alle landets lokalsamfunn.

Jfr. *Identitet og oppdrag* 15-16.

10. Kirkeordningen skal sikre kontinuitet i kirkens forhold til dens medlemmer, lokalsamfunn og storsamfunn.

11. Kirkeordningen skal legge til rette for en dynamisk videreutvikling av kirkens liv i møte med et samfunn og en kultur i endring.

12. Kirkeordningen skal fastsette strukturer og beslutningsprosedyrer som tjener til at Den norske kirke kan utføre sitt oppdrag, og legge til rette for medlemmenes engasjement og deltakelse.

13. Kirkeordningen skal også bidra til å bevare og styrke enheten mellom dem som tilhører Den norske kirke, mellom menigheter, bispedømmer og Den norske kirke som helhet, og med hele den verdensvide kirken.

14. Kirken skal være landsdekkende, nærværende og tilgjengelig for alle sine medlemmer.

KM 2006: "Den norske kirke er en landsdekkende kirke hvor det skal være lik tilgang til forkynnelsen av evangeliet ved gudstjenester og kirkelige handlinger som dåp, nattverd, vigsel og gravferd, og til grunnleggende trosopplæring. ... Kirken skal også være tilstede der våre befolkningsgrupper ferdes i utlandet. Kirkens medlemmer skal kjenne seg igjen og føle seg hjemme også når det kommer til en kirke de vanligvis ikke går i. Kirken må ha en finansieringsordning som gjør det mulig å videreutvikle Den norske kirke som landsdekkende folkekirke."

15. Kirken skal gi rom for et mangfold med hensyn til tradisjoner, kultur og teologi og ulike grader av trosengasjement og deltakelse.

Jfr. *Identitet og oppdrag* 11-12 og 21.

16. Urfolksdimensjonen.

Kirken har et særskilt ansvar for å ivareta samisk kirkeliv som en nødvendig og likeverdig del av Den norske kirke. Dette begrunnes i samenes sterke historiske tilknytning til Den norske kirke, samt i samenes status som urfolk i Norge.

Rammeloven forutsetter at Grunnlovens § 110 a og Samelovens språkregler fortsatt legges til grunn for Den norske kirkes virksomhet. Dette innebærer samtidig at Den norske kirke fortsatt har del i de finansieringsordningene som følger av forpliktelsen på Samelovens språkregler.

Urfolksdimensjonen ivaretas i alle sentrale planer og reformprosesser.

Urfolksdimensjonene søkes ivarettatt i arbeidet med alle temaområdene i en fremtidig kirkeordning for Den norske kirke.

17. ”Det er viktig for Kirkemøtet at videre utforming av Kirkeordningen skal foregå som en bred og åpen prosess.” (KM 2006)

B. Overordnede prioriteringer og føringer for arbeidet med reform av Den norske kirkes ordning

Prioriteringene og føringene som legges i denne delen angår både et eventuelt arbeid med en fullstendig Kirkeordning for Den norske kirke (pkt.1), og arbeid med kirkeordningsmessige delområder (pkt. 2). Som bakgrunnsmateriale er en oversikt over status, problemstillinger og utredningsbehov på kirkeordningsfeltet pr. 2007 lagt ved saken.

1. Arbeid med ny Kirkeordning og nytt kirkelig regelverk for Den norske kirke

Ut fra premissene i del A, vil den naturlige følge være et statlig lovarbeid for å erstatte Kirkeloven med en *kortfattet rammelov* for Den norske kirke og et kirkelig arbeid med utforming av en *Kirkeordning* for Den norske kirke. Dette vil gjøre det nødvendig med en nystrukturering og revisjon av Den norske kirkes samlede regelverk. Videre arbeid i denne retning vil avhenge av de politiske beslutninger om Den norske kirkes rettslige rammebetingelser.

Kirkeordningens innhold vil dels bestå av regler tilsvarende det resterende av dagens kirkelov (det som ikke tas opp i rammeloven), dels av grunnbestemmelser fra dagens tjenesteordninger o.l., slik at alle de grunnleggende bestemmelsene om organer, tjenester, ansvars- og myndighetsfordeling m.v. ligger i Kirkeordningen.

Regelverket vil også innebære en forenkling av dagens regelverk både når det gjelder type regler og antallet instanser som gir regler. Regler som i dag gis i kgl.res. eller fastsettes av departementet vil bli fastsatt av Kirkemøtet, Kirkerådet eller annet kirkelig organ. F.eks. vil alle tjenesteordninger bli fastsatt av samme organ. Samme organ vil fastsette tjenesteordninger og liturgier for vigsling til kirkelige stillinger o.s.v.

I stedet for å omarbeide det kirkelige regelverket til en omfattende og sammenhengende Kirkeordning som i Sverige, legges det opp til en relativt kortfattet

Kirkeordning konsentrert om de vesentlige og grunnleggende bestemmelsene, med utfyllende bestemmelser i underliggende regelverk.

Utkast til grunnstruktur i framtidig regelverk for Den norske kirke

Et framtidig regelverk for Den norske kirke vil ut fra dette ha et statlig nivå med en ny *kirkelov* (kort rammelov) for Den norske kirke, relevante bestemmelser i lov om trossamfunn og en *grunnlovsforankring* ved en særskilt henvisning til eller omtale av Den norske kirke i Grunnloven. Det kirkelige regelverket vil ha utgangspunkt i en *Kirkeordning* som et grunnleggende regelverk, med utfyllende regler på underliggende nivåer i regelverket.

Nivåer i det kirkelige regelverket.

1. En grunnleggende *Kirkeordning* fastsatt av Kirkemøtet, med de grunnleggende bestemmelser om lære, struktur, organer, tjenester, ansvars- og myndighetsforhold etc.
2. På neste nivå vil det være *utfyllende bestemmelser* på de forskjellige felt gitt av Kirkemøtet.
3. Det tredje nivået vil omfatte mer *detaljerte eller spesielle bestemmelser* og bestemmelser som kan fastsettes av andre sentralkirkelige eller regionale organer.
4. Som fjerde nivå i regelverket kommer *lokale bestemmelser* som skal fastsettes av lokale organer.

Se vedlagte strukturskisse *Utkast til grunnstruktur i framtidig regelverk for Den norske kirke* (Vedlegg 1).

Grunnstruktur i framtidig regelverk for Den norske kirke – liste over elementer

NIVÅ	REGELSETT
<i>Statlig:</i> <i>Grunnlov</i>	<i>Grunnlovsforankring</i> av Den norske kirke Grunnlovsbestemmelser ang. religionspolitikk
<i>Lov</i>	<i>Kirkelov</i> for Den norske kirke (kort rammelov) Lov om trossamfunn Annen lovgivning med virkning for Den norske kirke
-----	
<i>Kirkelig</i> <i>Kirkeordning</i>	<i>Kirkeordning for Den norske kirke</i> (Kirkens grunnleggende regelverk)
<i>Sentrale regler/planer</i>	Virksomhetsregler og oppgaver for organer på ulike nivåer. Valgregler Tjenesteordninger (bestemmelser om tjenester og stillinger) Liturgier Sentrale planer (retningsgivende planer eks: trosopplæring)
<i>Nærmere bestemmelser</i>	Ang. organer og nivåer

Ang. kirkelige valg
Ang. tjenester og stillinger
Liturgiske retningslinjer fra sentralt nivå
- fra bispedømmenivå
Sentral strategiplan (periodisk)
- bispedømmets strategiplan

*Lokale bestemmelser/
planer*

Ang. organer m.v.
Ang. kirkelige valg
Ang. tjenester og stillinger
Lokal gudstjenesteplan (“forordnede gudstjenester”)
- lokale liturgivedtak
Lokal strategiplan
- lokale planer for trosopplæring, diakoni, kirkemusikk

Lokal-kirkelig plandokument

De lokale bestemmelsene og planene kan samles i et *lokal-kirkelig plandokument*, en slags menighetsplan eller menighetsinstruks (noe i likhet med ”församlingsinstruksjonen” i Svenska kyrkan). Dette kan dels bli et dokument som samler lokale vedtak på kirkeordningens områder, dels menighetens forpliktende plan, men det kan også utformes slik at det får en tredje funksjon som et verktøy for menighetsanalyse, strategitenkning og menighetsutvikling. En ser for seg at dette dokumentet utarbeides lokalt etter visse retningslinjer, godkjennes av bispedømmet, og danner utgangspunkt for biskopens *visitas* i menighetene. Det kan også etableres kompetansesentra eller -nettverk som kan bistå menighetene med menighetsanalyse og strategiutvikling.

Grunnstruktur og temaområder i en Kirkeordning for Den norske kirke

Det sentrale dokumentet i den norske kirkes regelverk blir *Kirkeordningen*. Den må inneholde de grunnleggende regler for Den norske kirke og konstituere dens organisatoriske grunnstruktur.

Listen nedenfor gir en oversikt over struktur og temaområder slik en ser det for seg på nåværende stadium i prosessen. Listen er med lett bearbeiding hentet fra Kirkemøtets høringsuttalelse til NOU 2006:2 *Staten og Den norske kirke*. Den er neppe uttømmende.⁴

1. Den norske kirke som trossamfunn
  - Grunnleggende trekk ved
    - I Bekjennelsesgrunnlag
    - II Selvforståelse
    - III Medlemskap
    - IV Oppgaver
    - V Virksomhet
2. Kirkelige organer/ansvarsområder
  - Hvilke organer Dnk består av/struktur
  - Virksomhetsansvar

---

⁴ Se vedlegg 4 og 5 for andre mulige disposisjoner.

- Valgordninger
  - Sammensetning
  - Biskopen (oppgaver og tilsetting)
  - Tilsynet og tilsynets innhold
3. Kirkens tjenester og stillinger
    - Arbeidsgiveransvar
  4. Andre bestemmelser
    - Fordelingskriterier for tilskudd fra stat og kommune
    - Hjemmel for annen kirkelig lovgivning

”Kirkeordningen bør også inneholde bestemmelser om at offentlighetslovens og forvaltningslovens regler skal gjelde i Den norske kirke. Kirkeordningen bør gis en særskilt status til forskjell fra underliggende regelverk og være beskyttet gjennom særskilte krav til endring. Kirkeordningen vedtas av Kirkemøtet.” (KM 2006)

Kirkeordningen bør også inneholde bestemmelser om at samelovens språkregler gjøres gjeldende på samme måte som før i Den norske kirke.

Videre prosess: Utredning av kirkelov/kirkeordning for Den norske kirke

En utredning av ny kirkelov og kirkeordning for Den norske kirke vil ikke kunne settes i gang før det foreligger entydige politiske signaler/vedtak om framtidig ordning av forholdet mellom staten og Den norske kirke som tilsier at det blir nødvendig.

Alternativ A:

Muligens kan behandlingen av Stortingsmeldingen om stat og kirke våren 2008 gi de nødvendige politiske signaler. I så fall kan ny kirkelov/kirkeordning utredes i perioden 2008-2011 med tanke på de nødvendige politiske vedtak umiddelbart etter eventuelle grunnlovsendringer som berører forholdet mellom staten og Den norske kirke i løpet av 2011-2012. Ny kirkelov/kirkeordning vil da kunne vedtas slik at de trer i kraft i 2013 eller 2014.

Alternativ B:

Sannsynligvis må en avvente endelige vedtak når det gjelder forslag om grunnlovsendringer som endrer forholdet mellom staten og Den norske kirke. Slike vedtak kan eventuelt finne sted i løpet av 2011-2012. Utredningen av ny kirkelov/kirkeordning vil i så fall kunne ta noe kortere tid enn i alternativ A, forutsatt delutredninger på sentrale områder i perioden 2007-2011. Ny kirkelov/kirkeordning vil kunne utredes i perioden 2012-2014, og kunne vedtas med tanke på implementering i løpet av 2015-2017.

Alternativ A	Alternativ B
Delutredninger/forsøk kirkeordning 2007-2010	Delutredninger/forsøk kirkeordning 2007-2010
Politisk avklaring 2008	
Utredning kirkelov/ kirkeordning 2008-2011	
Grunnlovsvedtak 2011-2012	Politisk avklaring = Grunnlovsvedtak 2011-2012
Vedtak kirkelov/ kirkeordning 2012-2013	Utredning kirkelov/ kirkeordning 2012-2014
Ikrafttreden kirkelov/ kirkeordning 2013-2014	
	Vedtak kirkelov/ kirkeordning 2014-2015
	Ikrafttreden kirkelov/ kirkeordning 2015-2017

2. Arbeid med kirkeordningsmessige delområder

I det kirkelige reformarbeidet fra 2003 og framover har det blitt utført et forsøks- og utviklingsarbeid på en rekke kirkeordningsmessige delområder. Dette er områder hvor det er ønskelig/påkrevet med endringer. Det er også behov for videre avklaring av disse områdene før et eventuelt arbeid med en fullstendig kirkeordning kan settes i gang. Uavhengig av utfallet av prosessen når det gjelder forholdet mellom staten og Den norske kirke, bør det finne sted endringer som berører kirkeordningen. Kirkeordningen er og bør være dynamisk og i endring. Det er bl.a. av disse grunner behov for *egne delutredninger* på disse områdene.

Det gjelder:

- kirkelig organisering
- valgordninger og demokrati
- ordning for utnevning/tilsetting av biskop og prost
- organisering av arbeidsgiveransvar
- finansieringsordning
- struktur og ansvarsforhold i kirkelig planverk

Noen områder legger føringer for de andre. Spørsmålet om hensiktsmessig kirkelig organisering henger nøye sammen med finansieringsordning og organisering av

arbeidsgiveransvaret. Valgordning og demokrati må legges opp ut fra valgt organisasjonsstruktur. Organisering og finansiering vil virke inn på strukturen i kirkelig planverk.

Kirkelig organisering

Finansieringsordning og organisering av arbeidsgiveransvaret vil virke avgjørende inn på hvilken kirkelig organisasjonsstruktur som er hensiktsmessig. Grunnleggende premisser vil være at soknet er grunnenheten i kirken, og at all kirkelig prioritering skal tjene det kirkelige liv i lokalmenighetene. I denne sammenheng må forståelsen av soknet/lokalmenigheten avklares, og det må utarbeides kriterier for sokneinndeling.

Kirkemøtet (sak KM 08/2005) vedtok særlig to punkter som vedrører kirkelig organisering. Det første av disse understreker at den øvrige kirkestruktur skal støtte opp under den lokale kirke.

2. Kirkemøtet legger til grunn at kirkens oppdrag og oppgaver skal ivaretas på lavest mulig tjenlig nivå og at den kirkelige organisering på øvrige nivåer må bidra til dette. Målet må være å etablere hensiktsmessige, tjenlige og kostnadseffektive enheter som bidrar til å skape lokalt engasjement, tilhørighet og menighetsbevissthet.

Det andre punktet er et prinsippvedtak om antall forvaltningsnivåer med valgte organer:

4. Kirkemøtet mener at en fremtidig kirkeordning bør ha tre forvaltningsnivåer med demokratisk valgte organer. Kirkemøtet ber Kirkerådet arbeide videre med å utforme et organ på mellomnivået som balanserer den lokale tilhørighet med mulighet for strategisk samordning og kompetanse.

Det synes ut fra innkomne innspill fra flere bispedømmeråd i forbindelse med utformingen av dette dokumentet å være ulik forståelse av hva dette vedtaket innebærer, og i alle fall uavklart om ”mellomnivået” i en tre-nivå-struktur skal være bispedømmet eller noe i nærheten av prostiet.

Inntil videre avklaring finner sted når det gjelder finansieringsordning og organisering av arbeidsgiveransvaret er det vanskelig å ta stilling til hva som vil være den mest tjenlige organisasjonsstrukturen. Det er derfor ønskelig med mer avklaring angående finansieringsordning og organisering av arbeidsgiveransvaret, før en tar stilling til framtidig organisasjonsstruktur.

Selv om disse tre områdene må utredes hver for seg, må de også sees i sammenheng. Utredning av finansieringsordning og organisering av arbeidsgiveransvar må ha konsekvensene for kirkelig organisering for øye. Hovedprinsippene og føringene i del A, pkt. 5 må legges til grunn i arbeidet med disse feltene.

Valgordninger og demokrati

Det har vært drevet utviklingsarbeid og forsøk særlig i forbindelse med menighetsrådsvalgene i 2001 og 2005. I stat – kirke-prosessen har det vært betydelig oppmerksomhet knyttet til valgordninger og demokrati i kirken. Inneværende år har

Kirkerådet prioritert en refleksjonsprosess som skal føre til dypere forståelse av problemstillinger knyttet til utviklingen av det kirkelige demokratiet.

Et sentralt spørsmål siden Kirke/stat-utvalgets utredning *Samme kirke – ny ordning* er spørsmålet om innføring av direkte valg til bispedømmeråd og kirkemøte. Kirkemøtet 2006 ba om ”utredning av og forsøk med en kombinasjon av direkte og indirekte valg, i en samlet vurdering av valgordninger til bispedømmeråd og til Kirkemøtet.” En kombinasjonsløsning ble motivert slik: ”Ved direkte valg styrkes mulighetene for enkeltmedlemmers innflytelse i kirken. Samtidig må nominasjons- og valgordninger til mellommenhet(er) og Kirkemøtet sikre soknene nødvendig representasjon.” I statkirke-høringen ønsket ca. 1/3 av de kirkelige høringsinstansene økt bruk av direkte valg, mens ca 50 % ønsket å beholde valgordningen som i dag.

Spørsmålet om kombinasjon av direkte og indirekte valg vil bli utredet i 2007-2008 med tanke på forsøk ved valget i 2009-2010.

Hvis en forsøksordning vil innebære forsøk med direkte valg av en del av Kirkemøtets delegater, vil det være nødvendig med en utvidet forsøkshjemmel i Kirkeloven. Hvis en forsøksordning vil innebære utvidelse av Kirkemøtet, vil gjennomføringen avhenge av at de nødvendige økonomiske ressurser stilles til rådighet for dette. Begge disse forhold ligger utenfor Kirkemøtets myndighetsområde og vil være avhengig av de politiske myndigheter.

Det er også ønskelig å gjennomføre forsøk i 2009 med fullskala utsendelse av valgkort som ledd i en økt informasjonsinnsats og en samlet tiltaksplan i forbindelse med menighetsrådsvalget (og evt. direktevalgsdelen til bispedømmeråd og/eller kirkemøte).

En samlet revisjon av kirkens valgordninger bør avvente de påtenkte forsøkene i 2009-2010 og videre avklaring av kirkens organisasjonsstruktur med dertil hørende fordeling av oppgaver og myndighet.

Ordning for utnevning/tilsetting av biskop og prost

Prøveordningen for nominasjon av biskop m.v. er nå avsluttet og evaluert. Kirkerådet har i 2007 utredet framtidig ordning for nominasjon/valg av biskop. Utredningen har vært til høring hos berørte parter med frist 1.september. Det vil bli fremmet egen sak til Kirkemøtet 2007 i dette spørsmålet.

Kirkemøtets prinsipielle hovedsynspunkt er at retten til å utnevne biskoper og proster må overføres til kirkelige organer (KM 2006, jfr. KM 16/200 pkt.1). Se for øvrig saken om revisjon av ordning for bispenominasjon.

Spørsmålet om overføring av tilsettingsmyndigheten for proster til kirkelige organer (bispedømmerådet?) må utredes.

Organisering av arbeidsgiveransvar

Det er pr i dag to arbeidsgiverlinjer i Den norske kirke. Presteskapet står i en statlig arbeidsgiverlinje, mens øvrige ansatte i lokalkirken har kirkelig fellesråd som arbeidsgiver. Ønske om samordning eller samling av arbeidsgiveransvaret for alle kirkelig tilsatte har kommet fra mange hold.

Kirkemøtet vedtok i 2005 (sak KM 08/2005): ”5. Kirkemøtet mener at det skal være et felles arbeidsgiveransvar i en framtidig kirkeordning.”

Det pågår forsøk på prostnivå som innebærer samordning av arbeidsgiveransvar.

Et partssammensatt utvalg bestående av representanter for KA Kirkelig arbeidsgiver- og interesseorganisasjon, bispemøtet og arbeidstakerorganisasjonene utreder nå den framtidige organiseringen av arbeidsgiveransvaret i Den norske kirke. Utredningen er ventet medio høsten 2007. Utredningen har fått økonomisk støtte fra Kirkerådet.

Spørsmålet om framtidig organisering av arbeidsgiveransvaret i Den norske kirke må ses i sammenheng med spørsmålet om finansieringsordning og kirkelig organisering.

Kirkemøtevedtaket fra 2005 vil være et viktig premiss for det videre arbeid. Ut fra dette legges til grunn at det skal arbeides for å finne en modell for et felles arbeidsgiveransvar i Den norske kirke, og et tjenlig nivå å legge dette felles arbeidsgiveransvaret til.

En avklaring når det gjelder framtidig organisering av arbeidsgiveransvaret er nødvendig for å komme videre med spørsmålet om kirkelig organisering. Arbeidet med dette spørsmålet må derfor prioriteres høyt. Kirkemøtet bør få forelagt en sak om dette snarest mulig.

Finansieringsordning

Dagens finansieringsordning med kommunal finansiering til fellestrådene og statlig finansiering av presteskaper som hovedstruktur, legger rammer for kirkelig organisering, ved at den lokale kirke må ha et organ på kommunenivå. Det medfører også store forskjeller i de økonomiske vilkår for kirken fra kommune til kommune. De samlede økonomiske ressurser som er til disposisjon for kirken er også knappe, særlig i nordisk målestokk.

En eventuell endring i relasjonen mellom stat og kirke vil gjøre det nødvendig å gjennomtenke kirkens finansieringsordning på nytt, men bl.a. de nevnte forhold gjør at det er ønskelig med en slik gjennomtenkning nå uansett. En eventuell samling av arbeidsgiveransvaret vil kunne ha følger for finansieringsordningen, og finansieringsordningen vil ha følger for den kirkelige organisering.

Kirkemøtet 2006 understreket behovet for en samlet, samordnet og enhetlig finansieringsordning og en tilstrekkelig, stabil og forutsigbar økonomi.

Kirkerådet har i 2007 satt i gang et utredningsarbeid om framtidig finansieringsordning. Dette arbeidet er å betrakte som en begynnelse på en prosess som må tas fram til Kirkemøtet i løpet av perioden 2008-2010.

Struktur og ansvarsforhold i kirkelig planverk

Det pågår for tiden et arbeid med revisjon av kirkens planer for diakoni og kirkemusikk og utarbeidelse av plan for trosopplæring. En ny strategiplan for Den norske kirke er under utarbeidelse.

I 2009-2010 skal de fleste av disse planene implementeres.

Den nye tjenesteordningen for proster legger et særlig ansvar for oppfølging av kirkelige planer på prostene. Bl.a. på denne bakgrunn er det tatt opp et arbeid med revisjon av visitasordningen.

Med disse prosessene gående omtrent samtidig, vil det være en gyllen anledning til å gjennomtenke strukturen og ansvarsforholdene i det kirkelige planverket nå.

Det gir også anledning til å se strukturen i det kirkelige planverket i en større kirkeordningsmessig sammenheng, særlig i forhold til kirkelig organisering. Forholdet er nå langt på vei slik at myndigheten til å fastsette kirkelige planer ligger hos organer som i liten grad kan følge opp planene gjennom ressurstildeling eller prioritering av ressurser.

Det er ønskelig å utvikle kirkens planverk slik at det henger bedre sammen og bedre støtter opp under og tjener lokalmenighetenes virksomhet. Det bør utredes om det kan utvikles et lokalkirkelig helhetlig planverktøy som kan bidra til å implementere de kirkelige planer på lokalnivå, som kan være et verktøy for utvikling av den lokale menighet og som kan danne utgangspunkt for biskopens tilsyn med menighetene i visitasen.

Utredning av dette og utvikling av et lokalkirkelig helhetlig planverktøy bør finne sted i forbindelse med implementeringen av den nye "generasjonen" sentrale retningsgivende planer.

Videre prosess: Utredning og behandling av forslag som gjelder avgrensede deler av kirkeordningen

Framdrift 2007-2008

I 2007 er følgende arbeid igangsatt:

- Utredning av ny bispevalgordning behandles av Kirkemøtet som egen sak. Deretter oversendes saken Kultur- og kirke departementet med anmodning om videre behandling.
- Valgordning og demokrati: utredning av forsøksordninger ved valg til bispedømmeråd/kirkemøte igangsettes 2007 med tanke på Kirkemøtebehandling 2008 og forsøk ved valgene i 2009 og 2010.
- Arbeidsgiveransvar. Utredningen "Framtidig organisering av arbeidsgiveransvaret i Den norske kirke" slutføres høsten 2007.
- Utredning av modell for framtidig finansieringsordning i Den norske kirke igangsatt 2007.

Det er hittil lagt opp til følgende arbeid i 2008

- Kirkemøtesak om forsøksordninger ved de kirkelige valg 2009-2010
- Igangsetting av utredning av lokal-kirkelig planverktøy og sammenheng i kirkens planverk.
- Igangsetting av utredning om kirkelig organisering

Kirkerådets overordnede prioriteringer og framdriftsmål

Kirkerådet ønsker at arbeidet med framtidig organisering av arbeidsgiveransvaret i Den norske kirke prioriteres høyt, og ber om at spørsmålet legges fram for Kirkemøtet i 2008.

Spørsmålene om arbeidsgiveransvar, finansieringsordning og kirkelig organisering må ses i sammenheng. Kirkerådet ønsker derfor at spørsmålene om kirkelig finansieringsordning og organisering legges fram for Kirkemøtet samtidig, etter at spørsmålet om arbeidsgiveransvaret er avklart.

Når spørsmålet om kirkelig organisering er avklart, må kirkens valgordninger og styringsstruktur gjennomgås på nytt.

I forbindelse med implementeringen av nye kirkelige planer bør struktur, sammenheng og myndighetsfordeling i kirkens planverk utredes, og et lokalkirkelig helhetlig planverktøy utvikles.

De kirkeordningsmessige delområdene bør være utredet og fremmet for Kirkemøtet i perioden 2008-2010.

Kirkerådet utarbeider en plan for utredninger, forsøk og Kirkemøtesaker som omfatter disse delområdene.

Den varslede Stortingsmeldingen om stat og kirke og Stortingsbehandlingen av denne kan medføre endrede politiske rammebetingelser. Kirkerådet anbefaler at Kirkemøtet gir Kirkerådet fullmakt til å gjøre nødvendige justeringer i prioritering i den forbindelse.

Vedlegg

- Vedlegg 1: Utkast til grunnstruktur i framtidig regelverk for Den norske kirke
- Vedlegg 2: Lag om Svenska kyrkan
- Vedlegg 3: Grunnlovsforankring av Svenska kyrkan
- Vedlegg 4: Den svenske kirkeordningsstrukturen tilpasset Den norske kirkes forhold.
- Vedlegg 5: Strukturen i Aarflot/Bergems utkast til Kirkeordning for Den norske kirke (etter Andreas Aarflot og John Egil Bergem: Mot en selvstendig folkekirke, Bergen 2007)
- Vedlegg 6: Andreas Aarflot og John Egil Bergem: Utkast til Kirkelov for Den norske kirke (fra Andreas Aarflot og John Egil Bergem: Mot en selvstendig folkekirke, Bergen 2007)
- Vedlegg 7: Uttalelse fra møte i Menneskerettighetsutvalget 30.august i sak MRU 16/07: Henvisning til kristendom i Grunnlovens verdiparagraf